

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фізичний факультет

Кафедра оптики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практикум із лазерної фізики та квантової електроніки

для студентів

галузь знань	15 Автоматизація та приладобудування
спеціальність	152 Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка
освітній рівень	магістр
освітня програма	Лазерна та оптоелектронна техніка
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	очна
Навчальний рік	2022/2023
Навчальний семестр	I
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач(і): доцент Ящук Василь Павлович

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

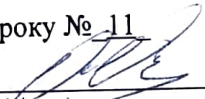
КИЇВ – 2022

Розробник(и): Ящук Василь Павлович, канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри оптики.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри Поперенко Л.В.
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Протокол № 13 від « 19 » травня 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією фізичного факультету _____

Протокол від « 10 » червня 2022 року № 11
Голова науково-методичної комісії (Оліх О.Я.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 2022 року

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** - отримання практичних навиків налаштування лазерів та контролю параметрів лазерного випромінювання.

2. **Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:**

2.1. Володіти базовими знаннями із спецкурсу «Лазерна техніка та прикладна квантова електроніка», «Оптика», «Геометрична оптика», «Техніка оптичної спектроскопії».

2.2. Мати навик роботи із основними оптичними приладами: зоровою трубою, коліматором, інтерферометром, спектрографом.

2.3. Мати навик роботи із спеціалізованими пакетами обробки фізичної інформації «Origin» або «Mathcard».

3. **Анотація навчальної дисципліни.**

В рамках спеціального практикуму практично вивчаються методи юстування лазерів, контролю та визначення параметрів їх випромінювання: спектру, енергії, діаграми спрямованості, часових характеристик, переналаштування спектру генерації та перетворення лазерних пучків.

Програма спеціального практикуму передбачає виконання восьми лабораторних робіт: (тем):

1. Лаб.1. Юстування резонатора рубінового лазера.
2. Лаб.2. Спектр генерації та селекція поздовжніх мод рубінового лазера.
3. Лаб.3. Юстування резонатора He-Ne лазера.
4. Лаб.4 . Поперечні моди та генераційні характеристики He-Ne лазера.
5. Лаб.5. Динаміка випромінювання неодимового лазера в режимах вільної генерації та модуляції добротності.
6. Лаб.6. Динаміка випромінювання неодимового лазера в режимах вільної генерації та модуляції добротності.
7. Лаб.7. Перетворення та фокусування лазерного пучка лінзою.
8. Лаб.8. Переналагодження довжини хвилі генерації лазера на органічному барвнику з дисперсійним резонатором.

Методи викладання: лабораторні роботи в спеціальному практикумі, консультації. Методи оцінювання: опитування, письмовий звіт і захист кожної лабораторної роботи. Підсумкова оцінка виставляється на основі проміжних оцінок захистів виконання лабораторних робіт (80%) та заліку (20%).

4. **Завдання (навчальні цілі):** вивчення фізичних процесів, що лежать в основі формування випромінювання лазерної генерації, методів впливу на його параметри (монохроматичність, спрямованість тощо), а також набуття практичних навиків налаштування лазерів та реєстрації параметрів їхнього випромінювання.

Дисципліна спрямована на досягнення таких загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей випускника:

Загальні компетентності

ЗК03. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК04. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК10. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові компетентності

- ФК03. Знання і розуміння наукових фактів, концепцій, теорій, принципів і методів експериментальної інформатики.
- ФК07. Здатність застосовувати комплексний підхід до вирішення експериментальних завдань із застосуванням засобів інформаційно-вимірювальної техніки та прикладного програмного забезпечення.
- ФК08. Здатність демонструвати знання і розуміння математичних принципів і методів, необхідних для створення віртуальних засобів вимірювання та інформаційно-вимірювальної техніки.
- ФК15. Здатність використовувати математичний апарат теоретичної фізики, фізичні моделі, прийоми аналізу достовірності фізичних моделей для розв'язання фізичних задач в оптиці та лазерній фізиці.
- ФК16. Здатність проводити теоретичні та експериментальні дослідження фізичних явищ в середовищах, які перебувають в різних фазових станах із застосуванням оптичних методів.

5. Результати навчання за дисципліною: (описуються з детальною достовірністю для розробки заходів оцінювання)

Результат навчання (1. Знати; 2. Вміти; 3. Комунікація, 4. Автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
код	Результати навчання			
1.1	Знати методи створення інверсії і їх взаємозв'язок із активними середовищами.	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%
1.2	Знати режими роботи лазерів і параметри їх випромінювання.	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%
2.1	Вміти вибирати оптимальні умови фокусування і перетворення лазерних пучків, розраховувати розміри області	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%

	концентрації енергії і інтенсивність випромінювання в ній.			
2.2	Розуміти вимоги щодо забезпечення монохроматичності випромінювання лазера. Вміти проводити селекцію позовжніх мод оптичного резонатора.	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%
2.3	Знати вимоги до точності юстування та юстувальних механізмів. Вміти проводити юстування газових і твердотільних лазерів.	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%
2.4	Вміти реєструвати основні параметри лазерного випромінювання (енергію, спектр, тривалість імпульсу, діаметр, розбіжність пучка).	Самостійна робота, консультації	Письмовий звіт* і захист	15%
4.1	Самостійно оптимізувати параметри лазера для вирішення конкретних практичних завдань.	Самостійна робота	опитування	10%

*письмовий звіт про виконання відповідної лабораторної роботи

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	2.4	4.1
	ПР01. Знати і розуміти сучасні методи наукових досліджень, організації та планування експерименту, комп'ютеризованих методів дослідження та опрацювання результатів вимірювань.	+	+	+	+		+
ПР02. Знати і розуміти основні						+	+

поняття теорії вимірювань, застосовувати на практиці та при комп'ютерному моделюванні об'єктів та явищ.							
ПР13. Застосовувати апаратні та програмні засоби сучасних інформаційних технологій для вирішення задач в сфері метрології та інформаційно вимірювальної техніки.			+	+	+		
ПР18. Знати і розуміти фізичні основи функціонування пристроїв та систем на основі лазерної техніки та нелінійної оптики.	+	+	+	+	+	+	+
ПР20. Формулювати робочі гіпотези досліджуваної проблеми, вибирати та вміти обґрунтувати необхідні та ефективні методи їх експериментальних досліджень в залежності від предмету та об'єкту досліджень.	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів (*перелік видів робіт та форм їх контролю/ оцінювання із зазначенням мін. - граничної та макс. кількості балів чи відсотків*):

- **Семестрове оцінювання:**

- ЗМ1: виконання і захист лабораторних робіт №№ 1 -4 1 (24 балів – 40 балів).
- ЗМ2: виконання і захист лабораторних робіт №№ 5 -8 1 (24 балів – 40 балів).

- **Підсумкове оцінювання у формі заліку** (*обов'язкове проведення екзаменаційного оцінювання в письмовій формі*).

за курс.

	ЗМ1	ЗМ2	Залік	Підс. оцінка
мінімум	24	24	12	60

максимум	40	40	20	100
----------	----	----	----	-----

Студент не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав **менше 48 балів**. Оцінка за залік не може бути **меншою 12 балів** для отримання загальної позитивної оцінки

7.2. Організація оцінювання: Захисти всіх лабораторних робіт проводяться після виконання відповідних лабораторних робіт і надання письмових звітів з результатами їх виконання.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Відмінно/Excellent	90 – 100
Добре/Good	75 -89
Задовільно/Satisfactory	60-74
Незадовільно/ Fail	0 -59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і лабораторних занять.

№ п/п	Назва лабораторних робіт	Кількість годин		
		лекції	лабораторні роботи	С/Р
Змістовий модуль 1.				
1	Лаб. робота №1. Юстування резонатора рубінового лазера. (4 год.) Зміст: Практично засвоїти методи юстування плоскопаралельних резонаторів твердотільних лазерів – оптичного важеля (допоміжного лазера) та автоколімаційний (трьох хрестів). Проаналізувати фактори, що впливають на точність юстування.		4	6

2	<p>Лаб. робота №2. Спектр генерації та селекція поздовжніх мод рубінового лазера.</p> <p>Зміст: Зареєструвати спектр генерації рубінового лазера в залежності від енергії накачування та наявності дисперсійних елементів (стопи) в резонаторі і їх орієнтації. Визначити спектральні інтервали між модами випромінювання. Оцінити спектральну ширину лазерних мод. Юстуванням стопи досягнути режиму одномодової генерації.</p>		4	10
3	<p>Лаб. робота №3. Юстування резонатора He-Ne лазера.</p> <p>Зміст: Практично засвоїти методи юстування сферичних резонаторів газових лазерів – хрестів та зорової труби. Проаналізувати фактори, що впливають на точність юстування.</p>		3	6
4	<p>Лаб. робота №4. Поперечні моди та генераційні характеристики He-Ne лазера.</p> <p>Зміст: Вивчити поперечний розподіл інтенсивності випромінювання поперечних мод сферичного резонатора. По розподілу встановити тип поперечної моди. Зареєструвати генераційні характеристики He-Ne лазера та визначити діаметр та кут розбіжності його пучка.</p>		4	8
Змістовий модуль 2 .				
5	<p>Лаб. робота №5. Динаміка випромінювання неодимового лазера в режимах вільної генерації та модуляції добротності.</p> <p>Зміст: Вивчити часові залежності інтенсивності випромінювання твердотільного лазера в режимі вільної генерації і модуляції добротності резонатора. Отримати експериментальні залежності тривалості, потужності, енергії і кількості лазерних імпульсів від енергії накачування в обох режимах і провести порівняння цих параметрів.</p>		4	9
6	<p>Лаб. робота №6. Генераційні характеристики рубінового лазера.</p> <p>Зміст: Виміряти основні генераційні характеристики рубінового лазера – залежність енергії генерації від енергії оптичного накачування та кута роз'юстування резонатора. Визначити величину допустимого роз'юстування резонатора.</p>		3	6
7	<p>Лаб. робота №7. Перетворення лазерного</p>		4	8

	пучка лінзою. Зміст: Визначити експериментально розподіл випромінювання основної моди He-Ne лазера в просторі при перетворенні лазерного пучка лінзою і на основі цього визначити розміри області фокусування та середню інтенсивність випромінювання в ній. Порівняти отримані результати з теоретичними.			
8	Лаб. робота №8. Переналагодження довжини хвилі генерації лазера на органічному барвнику з дисперсійним резонатором. Зміст: Ознайомитися з принципами роботи лазерів на органічних барвниках та переналагодження довжини хвилі генерації в дисперсійних резонаторах. Зареєструвати криву переналагодження хвилі генерації, визначити та порівняти ширину спектра генерації в дисперсійному та звичайному резонаторі.		3	6
9	Інструктаж з ТБ: Безпека роботи з лазерами, лазерними приладами і вимірювальною апаратурою.		1	1
	ВСЬОГО		30	60

Загальний обсяг *90 год.*, в тому числі:

Лабораторні роботи – *30 год.*

Самостійна робота – *60 год.*

Рекомендована література

1. Karl F. Renk. Basics of Laser Physics, 2-d edit. – Springer, 2017, 676 p.
2. K.Thyagarajan, A. Ghatak. Lasers. Fundamentals & applications, 2-d edit. – Springer, 2011, 659 p.
3. В.Е.А. Saleh & М.С. Teich. Fundamentals of photonics, 3d edit., Willey, 2019, 2751 p.
4. В.П.Гаращук. Основи фізики лазерів. – К., В-во «Пульсари», 2012, 342с.
5. В.П.Ящук. Вибрані питання фізики лазерів. -К., 2017, 72с.
6. В.П.Ящук. Розширений практикум з квантової електроніки. Методичний посібник.-К., 2017, 87с.
7. О.О.Птащенко. Основи квантової електроніки. – Одеса, Астропрінт, 2010, 390с.
8. Р.В.Трембовецька, В.Я.Гальченко, В.В. Тичков, М.О.Бондаренко. Проектування та метрологічне забезпечення оптичних та оптико-електронних приладів. - Черкаси, ЧДТУ, 2020, 235с.

9. ДСТУ EN 60825-1:2019 Безпечність лазерних виробів. Частина 1. Класифікація обладнання та вимоги (EN 60825-1:2014, IDT ; IEC 60825-1:2014, IDT).
10. ДСТУ EN ISO 11554:2019 Оптика та оптичні прилади. Лазери та лазерна апаратура. Методи випробування потужності, енергії та часових характеристик лазерного пучка (EN ISO 11554:2017, IDT; ISO 11554:2017, IDT).